

Z kroniki naukowej

I OGÓLNOKRAJOWA KONFERENCJA NAUKOWA POŚWIĘCONA TEORETYCZNYM PROBLEMOM STOSUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH

W dniu 17 czerwca 1975 r. w Warszawie odbyło się — zorganizowane przez Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Politycznych — sympozjum na temat: *Teoretyczne problemy stosunków międzynarodowych*, w którym uczestniczyło kilkudziesięciu pracowników naukowych z różnych ośrodków akademickich Polski. W trakcie konferencji zaprezentowano pięć referatów oraz dziesięć komunikatów.

Prof. dr W. Morawiecki (SGPiS) wygłosił referat zatytułowany *Charakter i typy stosunków międzynarodowych*, w którym przedstawił pogląd na ważniejsze pojęcia stosowane w nauce o stosunkach międzynarodowych. Stwierdził m. in., iż stosunki międzynarodowe należy rozumieć jako wszelkie stosunki społeczne, współzależności, powiązania, połączenia itp., wykraczające swym zasięgiem poza obszar jednego państwa.

Rozwój i wykształcenie się nauki politycznej o stosunkach międzynarodowych w samodzielną dyscyplinę prof. Morawiecki widzi w trzech etapach: 1) — wstępny, polegający głównie na gromadzeniu i porządkowaniu danych dotyczących problemów międzynarodowych, 2) etap analizy porównawczej zjawisk, instytucji, procesów, 3) faza ustalania — w oparciu o cechy wspólne — określonych prawidłowości.

Przedmiotem politologii stosunków międzynarodowych, obszarem jej zainteresowania są procesy polityczne w stosunkach międzynarodowych oraz czynniki kształtujące politykę międzynarodową państw i ich oddziaływanie na stosunki pozarządowe.

Zasadnicze typy stosunków pomiędzy państwami prof. Morawiecki podzielił na: stosunki rywalizacji i stosunki współpracy. Pierwsze za podstawę mają różne, a nawet sprzeczne interesy pomiędzy państwami, drugie — zasadzają się na zgodności interesów. Z perspektywy ciągłego procesu stosunków międzynarodowych i w dialektycznym jego ujęciu, każda współpraca jest równocześnie określoną pokojową rywalizacją, a każda pokojowa rywalizacja — określoną współpracą. W zależności od stopnia współpracy lub rywalizacji pomiędzy państwami konkretny stan stosunków można określać jako „wrogość”, „konflikt”, „spór”, „napięcie”, „rywalizację”, „tolerancję”, „współistnienie”, „współpracę”, „przyjaźń” itp.

Przedmiotem badań nauki stosunków międzynarodowych mogą być również dwa inne typy stosunków międzynarodowych: stosunki wzajemnego przystosowania oraz stosunki integracyjne, rozpowszechnione zwłaszcza we współczesnym świecie.

W referacie pt. *Rozumowanie strategiczne w nauce stosunków międzynarodowych* doc. dr hab. J. Kukułka (UW) podkreślił, że samo pojęcie „strategii” należy obecnie uznać za ważną kategorię analityczną stosunków międzynarodowych. Prace z zakresu teorii stosunków międzynarodowych winny — zdaniem referenta — uwzględniać specyficzne cechy przedmiotu.

Wymaga to ustalenia pewnych rygorów rozumowania strategicznego w teorii

stosunków międzynarodowych, oparcia jej — na gruncie polskim — na zasadach materializmu historycznego oraz uwzględnienia konkretnego układu sił klasowych.

Doc. J. Kukułka podkreślając znaczenie, jak i funkcje rozumowania strategicznego w nauce o stosunkach międzynarodowych, scharakteryzował zwłaszcza funkcję polityczną, poznawczą i dydaktyczną.

W referacie zatytułowanym *Ideologiczne aspekty funkcji polskiej socjalistycznej nauki stosunków międzynarodowych* dr E. J. Pałyga (COM SNP) skupił swoją uwagę głównie na aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym. Ten pierwszy sprowadził m. in. do: stosowania marksistowsko-leninowskiej metodologii badań, wsparcia twierdzeniami o podstawowych prawach rozwoju społecznego, określenia tematów badawczych żywo związane z potrzebami Polski socjalistycznej.

Uwzględnienie tych zadań w zakresie rozwijania teorii stosunków międzynarodowych wymaga wszakże ukształtowania i wychowania odpowiedniego typu badacza — „międzynarodowca”.

Drugi aspekt — zewnętrzny — funkcji ideologicznej nauki o stosunkach międzynarodowych wiąże się z dominującą cechą naszej epoki, jaką jest walka dwóch systemów — kapitalizmu i socjalizmu. Doświadczenia ostatnich lat wykazują, że ciężar rywalizacji między systemami w układzie globalnym przeniósł się w sferę ideologiczną. Dyktuje to konieczność aktywizacji badaczy — „międzynarodowców” w zakresie demaskowania i udaremniania ideologicznej dywersji współczesnego kapitalizmu. Problem uwzględniania ideologii w nauce o stosunkach międzynarodowych jest dla badacza-„międzynarodowca” szczególnie ważny, gdyż jak — stwierdził autor — w świecie kapitalistycznym odgrywa ona i odgrywać będzie (wbrew twierdzeniu burżuazyjnych uczonych) ogromną rolę. W związku z tym istnieje konieczność prowadzenia stałej polemiki z burżuazyjną ideologią na gruncie nauki o stosunkach międzynarodowych.

Doc. dr hab. L. Pastusiak (PISM) przedstawił referat pt. *Stosunki międzynarodowe jako dyscyplina nauki*, koncentrując się na zagadnieniu tempa i warunków rozwoju metodologii nauki o stosunkach międzynarodowych. Uznając tę dziedzinę za interdyscyplinarną, autor wskazał na specyficzne punkty widzenia szeregu nauk szczegółowych na zjawiska z zakresu stosunków międzynarodowych i adekwatne do ich potrzeb metody badawcze; przeprowadziwszy analizę różnych definicji, zaprezentował własne określenie przedmiotu naukowych badań stosunków międzynarodowych, za który uznał stosunki między państwami w aspekcie ideologicznym, politycznym, prawnym, wojskowym i kulturalnym. Przedmiotem badań są zatem wszelkie czynniki wpływające na stosunki między państwami, między narodami i między wszelkiego rodzaju ruchami i siłami społecznymi (np. międzynarodowy ruch robotniczy), w ramach międzynarodowych organizacji politycznych, gospodarczych czy też innych.

Ostatni referat na temat: *Napięcia polityczno-militarne w stosunkach międzynarodowych* wygłosił dr A. Bogucki (Wojskowa Akademia Polityczna), skupiając swoją uwagę na: zobiektywizowaniu określenia napięcia, teorii potencjału wojskowego i form jego rozwinięcia; diagnostyce różnicy potencjału jako zobiektywizowanej bazy napięcia; teorii polaryzacji, nierównomiernego rozwoju i pulsacji oraz symptomatyki napięcia.

Na konferencji zaprezentowano też następujące komunikaty naukowe: mgr L. Weres (Instytut Zachodni — Poznań), *Modele sformalizowanej sytuacji konfliktowej oraz postulat racjonalności decydenta w teorii stosunków międzynarodowych*; doc. dr L. Malinowski (Wyższa Szkoła Pedagogiczna — Siedlce), *Pokojowe współistnienie jako element polityki międzynarodowej*; prof. dr M. Krzy-

żanowski (Instytut Morski w Gdańsku), *Elementy socjalistycznej teorii międzynarodowych stosunków gospodarczych (na przykładzie problematyki żeglugi)*, doc. dr J. Byczkowski (Instytut Śląski — Opole), *Wielkie grupy społeczne podmiotem stosunków międzynarodowych*; dr Z. J. Pietras (Uniwersytet M. Curie-Skłodowskiej), *Walory i niedostatki metody decyzyjnej*; mgr K. Karpiński (Instytut Badania Współczesnych Problemów Kapitalizmu — Warszawa), *Niektóre amerykańskie koncepcje nowego modelu stosunków międzynarodowych*; dr W. Petsch (Instytut Nauk Prawnych PAN), *System międzynarodowy*; dr J. Sawczuk (Instytut Śląski — Opole), *O dowartościowanie roli partii politycznych w procesie kształtowania stosunków międzynarodowych*; dr J. Winiecki (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych), *Ekonomiczne instrumenty polityki zagranicznej państw*; dr J. Pilecki (Uniwersytet Gdański), *Warunki i sposób realizacji programu podstaw nauk politycznych w zakresie współczesnych stosunków międzynarodowych w Uniwersytecie Gdańskim*.

W trakcie dyskusji, jaka wywiązała się przede wszystkim w związku z wygłoszonymi referatami (głos zabierali: prof. R. Bierzanek, płk dr Rogucki, dr Z. Pietras, dr W. Szereda, dr J. Winiecki, dr E. J. Pałyga, mgr W. Sadowski), poruszono szereg problemów ogólnych i szczegółowych. Poddano krytyce nieścisłość rozróżnień pojęciowych i terminologicznych, kwestionowano uniwersalność podziału na typy stosunków międzynarodowych bez opierania się o kryterium klasowe.

Zwracano też uwagę na nowatorskie podejście syntetyzujące elementy pojęcia „strategii”, występującego w wielu dziedzinach wiedzy, umożliwiające zastosowanie tegoż do badań stosunków międzynarodowych. Podnoszono również problem bezkrytycznego przenoszenia do teorii stosunków międzynarodowych pewnych określeń z innych dziedzin nauk (np. prawa międzynarodowego).

Podkreślono znaczenie metod matematycznych w badaniach stosunków międzynarodowych, a także konieczność kwantyfikacji zjawisk politycznych z jednoczesnym uwzględnieniem wszelkich niedoskonałości, jakie ona niesie.

Prof. dr R. Bierzanek i prof. dr J. Symonides zaakcentowali, że na gruncie polskiej, socjalistycznej nauki o stosunkach międzynarodowych ich teoria powinna zająć znaczącą pozycję jako przedmiot badań i częstej wymiany myśli.

Edward J. Pałyga

WSPÓŁCZESNE TENDENCJE WSPÓŁŻYCIA MIĘDZYNARODOWEGO

Dynamiczny rozwój współczesnych stosunków międzynarodowych, prowadzący do transformacji dotychczas przyjmowanego ich modelu, stanowił przedmiot rozważań kilkudziesięciu uczestników sympozjum Sekcji Badań nad Stosunkami Międzynarodowymi PTNP, które odbyło się w dniu 11 listopada 1975 r. w Poznaniu. Przedstawione referaty i komunikaty stanowiły w głównej mierze dorobek zespołu badawczego prowadzonego przez doc. dra hab. A. Kwileckiego, a podejmującego problematykę międzynarodowego współżycia.

W inauguracyjnym wystąpieniu pt. *Kształtowanie się nowego modelu stosunków międzynarodowych* doc. dr hab. A. Kwilecki (Instytut Socjologii UAM) nakreślił warunki, które pozwalają wyodrębnić oraz nadać właściwy sens pojęciu „współżycia międzynarodowego”. Niesie ono bowiem z sobą nie tylko ilościowe nasilenie pewnych pozytywnych procesów, ale również wykształca swoiste i jakościowo nowe zjawiska i formy działania, obserwowane na międzynarodowej arenie. Zjawiska te wykazują tendencje do pewnej autonomizacji na gruncie stosunków mi-